

18/

Barokní román

18/ Barokní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

P/

Miguel de Cervantes: Don Quijote de la Mancha

(1. díl 1605, 2. díl 1615)

[Narodil se roku 1547 v Alcalá de Henares, kde jeho otec ranhojič putující mezi velkými španělskými městy právě vykonával svou praxi. O jeho mládí a studiích se můžeme jen dohadovat. Jisté je, že v mládí odchází jako voják do Itálie, kde se seznamuje s tamní literaturou a také se účastní slavné námořní bitvy u Lepanta, při níž je vážně zraněn na ruce. Při návratu z Itálie je těsně u španělských břehů zajat berberskými piráty a pět let vězněn v Alžírě. Po svém vykoupení ve Španělsku nedokáže získat výhodné zaměstnání, ani úřad a ani povolení odjet do amerických kolonií, a tak se živí jako zásobovatel královského loďstva, a později jako výběrčí daní. Obě funkce nebyly nijak výnosné ani čestné a je doloženo, že Cervantes dokonce několikrát přivedly z finančních důvodů do vězení. Již dříve se věnoval především příležitostné poezii, jak bylo v té době obvyklé, a pravděpodobně také psaní divadelních her. V době rozkvětu španělského divadla byli úspěšní divadelní autoři velmi dobře placeni. Není však potvrzeno, že byly Cervantesovy hry hrány. Obrací se tedy k próze a píše nejprve pastorální román Galatea (vyd. 1585) a posléze parodický rytířský román Don Quijote (I. část vyd. 1605). Oba především z důvodu získání věhlasu a obživy. Své Příkladné novely (Novelas ejemplares) píše průběžně od vydání Galatey a vydává je v závěru svého života. Umírá záhy po dokončení svého posledního románu Trápení Persilese a Sigismundy v roce 1616.]

Převzato z: Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, 1. díl, Praha, I. L. Kober, 1866. s. 5–9. Přeložil Josef Bojislav Pichl.

Formální charakteristika:

Rozsáhlý prozaický román. První díl vychází tiskem v roce 1605. V roce 1614 je vydáno pokračování románu podepsané jménem Alonsa Fernándeze de Avellanedy, a Cervantes proto urychleně dokončuje svůj vlastní druhý díl, který vydá v roce 1615, nedlouho před svou smrtí.

Díl první. Kapitola 2.

Jedná o prvním výjezdu důvtipného D. Quijota z domova

Když byl tedy tyto přípravy učinil, nechtěl s vyvedením své myšlenky déle meškati; dohánělat' jej k tomu škoda, kterou, jak on myslel, svět jeho váháním trpěl, nebo bylo křivd, jež pomstít, nepravostí, jež napravit, pošetilostí, jež

18/ Barokní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

zlepšit, a povinností, jimž zadostučiniti zamýšlel. A tak nikomu se svým zámyslem se neschvěliv, aniž od koho jsa viděn, jednou ráno časně za parného dne měsíce července, celou svou zbrojí se oděl, na Rocinanta vsedl, svou slátanou přílbici si nasadil, štít navlekl, kopí chopil, tajnou brankou ze dvora vyjel a s nesmírným potěšením a blahem nad snadným počátkem svého předsevzetí v poli se octnul. Však sotva že to byl vyvedl, an hrozná myšlenka jej napadla a sice taková, žeby málem byla jej přinutila od počatého podniknutí ustati. Přišloť mu na mysl, že není rytířem pasovaným a že podle rytířských zákonů ani nemůže, aniž smí, s nějakým rytířem zbraní se potkati, a mimo to měl míti zbroj čistou, jako rytíř nováček, beze znaku ve štítu, až by svou chrabrostí jej si vydobyl. Tyto myšlenky zviklaly sice jeho předsevzetí, ale že jeho šílenství více nad ním mohlo, než kterákoli moudrá myšlenka, umínil si, že od prvního rytíře, s nímž setká se, dá se pasovati, za příkladem mnoha jiných, kteří, jakož byl v knihách četl, taktéž jsou učinili. Co do čistoty své zbroje umínil si při příležitosti ji tak vycídit, že bude nad hranostaje bělejší, a tímto upokojen dal se na cestu, kam jeho kuň sám chtěl, maje za to, že v tom hlavně dobrodružství záleží. Cestou náš z brusu nový dobrodruh takto sám k sobě promlouval: Jaká pochybnost, než že ve příští čas, až pravdivá historie mých slavných činů na světlo vyjde, onen učenec, jenž o nich psáti bude, když k vypravování o tomto mém prvním tak ranném výjezdu přijde, takto položí: „Sotva že rudý Apollo po tváři města a širé zemi zlaté nitky svých krásných vlasů byl rozestřel, a sotva že malincí a pestří ptáčekové svými zvučnými jazýčky v libé a medové harmonii byli uvítali výstup růžové Jitřeny, jenžto opustivši měkké lože žárlivého chotě ze bran a pavlanů jasného obzoru se ukázala: slavný rytíř D. Quijote de la Mancha opustiv pohovné peřiny vsedl na svého výborného oře Rocinanta a vyhlášenou plání montielskou se bral.“ Jelt' tamtudy skutečně a pravil dále: „Šťastná léta, šťastný věku ty, kde činy moje na světlu vyjdou, důstojny, aby ryty byly v kov, tesány v mramor a malovány na obrazech pro památku časům budoucím! O ty věhlasný kouzelníče, buď si kdo buď, jenž máš se státi spisovatelem této obzvláštní historie, prosím tě, nezapomeň mého dobrého Rocinanta, stálého mých cest a příhod společníka.“ Pak hned na to začal mluvit, jakoby opravdu byl zamilován: „O princezno Dulcineo! paní tohoto poddaného srdce, jak veliký bol jste na mne vzložila, an mne od sebe propouštějíc tak přísně jste mi zakázala, před Vaši krásu nepředstupovat. Pohněte se, paní moje, a rozpomeňte nad tímto Vám oddaným srdcem, jež tak těžko pro Vaši lásku trpí!“

Takto se ubíraje u jiných ještě nerozumech pokračoval, vše toho způsobu, jak byl ze knih, kterých řeč co možná nápodobit, se naučil: při tom jel tak pomalu a slunce tak rychle a tak horoucně vystupovalo, že by mu byl mozek roztáti mohl, kdyby jaký byl měl. Skoro celý den byl jel, aniž ho co potkalo, coby za povídání stálo, nad čímž on si náramně zoufal, neb chtěl záhy s někým setkati se, aby na něm sílu ramena svého zkusil. Někteří spisovatelé praví, že první příhoda, co jej potkala, byla ona v přístavu lapickém, jiní myslí, že ona s větrnými mlýny; co já za pravdu uznati byl s to, a též co jsem v letopisech mancheských psáno našel, jest to, že on celý den jel a že za soumraku jak on tak i kuň jeho celý umdleni a hladem téměř umořeni byli. Když pak na vše strany se ohlížel, zdaliby nějaký hrad nevypátral neb aspoň nějakou pastýřskou chýši, kde by se zotaviti a z nouze si pomoci mohl, uzřel nedaleko cesty, kterou jel, hospodu a bylo mu, jakoby hvězdu byl spatřil, ne-li do palácu, aspoň do bran jeho spásy vedoucí. Popítil si v cestě a ještě za soumraku k ní dojel.

Náhodou stály u vrat dvě mladé ženské, tulačky nedobré pověsti, které s mezkari, jenžto v této hospodě na noc zůstati hodlali, do Sevilly cestovaly. A že našemu dobrodruhu vše, co myslil, uviděl a napadl, tak přicházelo a se dělo, jak byl čítal, přišlo mu, že to jest hrad se čtyřmi věžemi a báními zlatoskvělými, se zdvižacím mostem, hlubokými příkopy a všemi vlastnostmi a případy, jak takové hrady se líčí. Přirazil k hospodě, domnělému hradu svému, a trochu podál Rocinantu uzdou trhl, čekaje, až nějaký trpaslík na cimbuří vystoupí a troubou dá znamení, že jest k hradu rytíř přijel. Když ale viděl, že váhají a že Rocinante do chléva pospíchá, vjel do vrat, a spatřiv tam ony dvě spustlé děvky, hned si z nich dvě krásné slečny a milostné dámy, jenž před branou hradu si hová, udělal. Při tom se nahodilo, že svináček, který houf prasat — takt', prosím za odpuštění, v skutku jim říkají — s pole domů hnál, aby se sběhly, na roh zatroubil; i napadlo hned D. Quijota, co si byl přál, že totiž trpaslík to jeho příjezd ohlásil. Tedy s největší spokojeností vjel do hospody a přímo k oněm dámám zamířil, kteréžto vidouce člověka tak ozbrojeného s kopím a štítem, plny strachu do krčmy utíkat začaly. Však D. Quijote, soudě z jich útěku na bázeň, pozdvihnul své papírové hledí a svůj vyzáblý a uprášený obličej odhaliv, se slušnou způsobností a hlasem mírným na ně zavolal: Neračte prchatí, Vaše Milosti, aniž jakého ublížení se báti, nebo rytířskému řádu, ku kterému já náležím, se nesluší a nepatří, někomu ublížiti,

tím méně tak vznešeným slečnám, jak na Vás jest viděti.

Děvky naň koukaly s vyvalenýma očima a pod špatným hledím tvář jeho hledaly; když ale slečnami se jmenovat slyšely — slovo to daleké jejich živnosti — nemohly se zdržet smíchu, takže D. Quijote horšit se začal a takto jim pravil: Dívkám se sluší způsobnost a veliká je to hloupost, smáti se bez příčiny; avšak já Vám to nikoli nepravím, abych Vás urazil, neb rozhněval, neb má jediná žádost jest, sloužiti Vám.

Slečny té řeči nerozuměly a nemohly při pohledu na našeho rytíře smíchu se zdržeti, což ještě více jej rozhněvalo, tak žeby té chvíle byl odjel, kdyby v tom hospodský, člověk velmi tlustý a tudy mírumilovný, nebyl přišel. Spatřiv tuto neforemnou postavu, oděnou tak rozdílnou zbrojí, jako byla uzda, kopí, štít a krunýř, div že spolu s děvkama do smíchu se nedal. Ale v skutku té příšery tak strašně ozbrojené se obávaje, umínil si, zdvořile s ní promluvit, a pravil: Pakli Vaše Milost, pane rytíři, nocleh hledáte, mimo postel — nebo té v hospodě nebylo — vše ostatní v hojnosti zde naleznete.

Vida D. Quijote zdvořilost správce hradu, neb za to hospodského i hospodu měl, pravil: Já jsem, pane kastelláne, se vším spokojen, neb moje vše jest má zbroj, pohodlí mé boj, a t. d.

Slyše hospodský kastellánem se nazývat, myslil, že jej jmenuje prohnáným Kastilianem, ač byl on Andaluz, takový zloděj jako Kakus a při tom šelma nad študenta i páže; odpověděl mu nato: Tedy bude lůžkem Vaší Milostí tvrdé kamení a stálé bdění spaním Vaším i můžete sléztí s koně s jistotou, že se najde v této chatrči dost příčin a příležitostí, nespát třeba celý rok, neřku-li jednu noc. To řka D. Quijotu třmeny podržel, kterýžto s velikou tíží a prací sesedl, jako člověk, který celý den byl nejedl. Pravil hospodskému, aby měl velikou péči o jeho koně, an to je ten nejlepší ze všech, co jich na světě obrok žere. Hospodský jej prohlédl, ale on ani polovic tak pěkným mu se nezdál, jak byl D. Quijote pravil: postaviv jej do konírny vrátil se, co host bude žádat. Toho děvky právě odstrojovaly, neb již byly s ním se smířily; když ale krunýř a náramníky mu sundaly, neuměly a nebyly s to, rozepnout mu obojek a sejmut neforemnou přilbici, silnými tkanicemi přivázanou. Nemohouce uzlů rozvázat, bylyby musely je přerežat, v to ale on nikoliv nechtěl svolit, raději celou noc přilbu na hlavě si nechal a vyhlížel, že nic krásnějšího nelze si

pomyslet. Maje za to, že ony daremnice, co jej svlékaly, jsou nějaké vznešené paní a dámy hradu toho, pravil mezi tím s velikou způsobností:

Nikdy nebylo rytíři
Od dám tak posluhováno,
Jako jest Donu Quijotu,
Když ze své dědiny vyjel;
Slečny o něj pečovaly,
Princezny o jeho oře.

O Rocinante, neb to jest, slečny moje! jmeno mého koně a Don Quijote jest jmeno mé, což, ačže nechtěl jsem vyjeviti, ažby činy mnou ve Vaší službě a pro Vás vykonané vyzradily, nutnost, přitočiti tuto starou romanci Lanzarotovu, byla příčinou, že jste mé jmeno dříve se dověděly. Však přijde doba, kde Vaše Výsosti mi povelí, a já poslechnu, abych silou svého ramena dokázal, jak mocně toužím, Vám k službám býti.

Děvky, nezvyklé slyšet takové řečnění, ani slova neodpovídaly; ptaly se ho toliko, nechce-li něco jísti?

Budu jíst, at' je to co chce, odpověděl D. Quijote, nebo jak pozoruju; přijde mi to velmi vděk.

Náhodou byl toho dne pátek a v celé hospodě nebylo ničeho, mimo jakýsi druh ryb, které v Kastilii abadejo, v Andalusii bacallao, někde curadillo a jinde zas truchuela, treska sušená, jmenujou. Ptali se, bude-li Jeho Milost tresky jísti, že jiných ryb nemají, kteréby mu k jídlu dáti mohli.

Bude-li mnoho malých tresk, odpověděl D. Quijote, bude to jako jedna velká, nebo je to zcela jedno, dostat osum reálů drobných, nebo jeden kus osmirealový. A kromě toho může býti, že jsou ty pstruhy jako jalůvka, která jest lepší, než kráva, jako kůzle chutnější, než koza. Ale buď si co buď, jen at' je to brzy, nebo těžko snášet obtíže zbraně, když není o žaludek postaráno.

Postavili mu stůl před vrata hospody na čerstvé povětrí a hospodský přinesl kus špatně močené a ještě hůře vařené tresky a kus chleba tak černého a plesnivého, jako jeho zbroj byla. Avšak jíst ho vidět, bylo věru k smíchu; nebo

protože měl přilbici na hlavě a hledí oběma rukama si držeti musel, nemohl nic do úst dáti, když mu to někdo jiný do huby nestrkal. Tedy jedna z oněch holek v té nouzi pomáhala; ale dát mu pít, nebylo by možno bývalo, kdyby hospodský nebyl trubku vyvrstal a jedním koncem mu ji do huby strčil do druhého víno naléval. On to všechno snášel s trpělivostí, jen aby mu tkanice u přílby se nepřetrhly.

Zatím co toto se dalo, přišel do hospody nunvař a několikrát na svou šalmaji zatroubil. To D. Quijota docela ujistilo, že jest v nějakém znamenitém hradu, že hudbou jej vyrážejí, treska že jest pstruh, černý chléb z nejbělejší mouky pšeničné, nevěstky dámy, a hospodský kastellán; přitom si velice liboval, že jeho záměr a výjezd tak dobře vypadl. Přece ale to velmi jej trápilo, že posud nebyl na rytířství pasován, jelikož myslil, že dle práva nebude moci ničeho podniknouti, pokud rytířského řádu míti nebude.

O/

Charles Sorel: *La vraie histoire comique de Francion*

(první vydání 1623, upraveno a rozšířeno 1626 a 1633)

[Narodil se v Paříži do úřednické rodiny patrně mezi lety 1582 až 1602. O jeho mládí a vzdělání není mnoho známo. Snad v duchu rodině tradice studoval právo, avšak v roce 1621 ho nacházíme na místě sekretáře různých šlechticů. V roce 1623 je spoluautorem díla *Ballet des Bacchanales* spolu s Théophilem de Viau a dalšími libertiny. Vedle beletrie se snaží prosadit i odbornými spisy a vydává spisy týkající se historie, dobové politiky, jazykového úzu a velkou část života věnuje sepisování všeobecného svodu vědění, *La science universelle*. V roce 1635 dokonce kupuje úřad hlavního dějepisce Francie po zemřelém strýci Charlesovi Bernardovi. Svá beletristická díla publikuje pod pseudonymy, aby nepoškodil své pověsti vzdělance. Po zrušení dějepiseckého úřadu Colbertem v roce 1663 musí Sorel prodat rodný dům a žít u příbuzných. Umírá roku 1674 zcela vzdálen libertinství svého mládí jako dobrý křesťan.]

Převzato z: Charles Sorel, *La vrai histoire comique de Francion*, podle vydání z roku 1623 připravil Émile Colombey, Paris, A. Delahays, 1858, s. 20-24.

Formální charakteristika:

Text románu ve variantách různých vydání je k dispozici v edici Émila Roy (viz bibliografii v závěru kapitoly).

Livre premier

(...)

La nuit étoit déjà fort avancée, lorsqu'un certain vieillard, qui s'appeloit Valentin, sortit d'un château de Bourgogne avec une robe de chambre sur le dos, un bonnet rouge en tête et un gros paquet sous le bras. Que si, contre sa coutume, il n'avoit point ses lunettes, qu'il portoit, toujours à son nez ou à sa ceinture, c'est qu'il alloit s'employer à une chose où il ne désiroit rien voir, de même qu'il ne vouloit pas être vu de personne. S'il eût fait clair, il eût même eu peur de son ombre ; si bien que, ne cherchant que la solitude, il commanda à ceux qui étoient demeurés dedans le château qu'ils haussassent le pont-levis ; en quoi ils lui obéirent, comme en étant le concierge pour un grand seigneur auquel il appartenoit. Après s'être déchargé de ce qu'il portoit, il se mit à se promener aux environs, aussi doucement que s'il lui eût fallu marcher dessus des œufs

18/ Barokní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

sans les casser ; et, comme il lui sembla que tout le monde étoit en repos, jusqu'aux crapauds et aux grenouilles, il descendit dedans le fossé pour y faire en secret quelque chose qu'il avoit délibéré. Il y avoit fait mettre le soir de devant une cuve de la grandeur qu'il la faut à un homme qui se veut baigner. Dès qu'il en fut proche, il ôta tous ses habits, hormis son pourpoint, et, ayant retroussé sa chemise, se mit dedans l'eau jusqu'au nombril ; puis il en ressortit incontinent, et, ayant battu un fusil, il alluma une petite bougie, avec laquelle il alla par trois fois autour de la cuve, puis il la jeta dedans, où elle s'éteignit. Il y jeta encore quantité de certaine poudre qu'il tira d'un papier, ayant en la bouche beaucoup de mots barbares et étranges qu'il ne prononçoit pas entièrement, parce qu'il marmottoit comme un vieux singe fâché, étant déjà tout transi de froid, encore que l'été fût prêt à venir. Ensuite de ce mystère, il commença de se baigner et fut soigneux de se laver par tout le corps sans en rien excepter. Après être sorti de la cuve, il s'essuya et se revêtit : tous ses gestes et toutes ses paroles ne témoignèrent rien que de l'allégresse en remontant sur le bord des fossés. Voici le plus fort de cette besogne achevé, dit-il ; plaise à Dieu que je puisse aussi facilement m'acquitter de celle de mon mariage ; je n'ai plus qu'à faire deux ou trois conjurations à toutes les puissances du monde, et puis tout ce qu'on m'a ordonné sera accompli. Après cela, je verrai si je serai capable de goûter les douceurs dont la plupart des autres hommes jouissent. Ah ! Laurette, dit-il en se retournant vers le château, vraiment tu ne me reprocheras plus, les nuits, que je ne suis propre qu'à dormir et à ronfler. Mon corps ne sera plus dedans le lit auprès de toi comme une souche ; désormais il sera si vigoureux, qu'il lassera le tien, et que tu seras contrainte de me dire, en me repoussant doucement, avec tes mains : Ah ! mon cœur, ah ! ma vie, c'est assez pour ce coup. Que je serai aise de t'entendre proférer de si douces paroles, au lieu des rudes que tu me tiens ordinairement ! En faisant ce discours, il entra dans un grand clos plein de toute sorte d'arbres, où il déploya le paquet qu'il avoit apporté de son logis. Il y avoit une longue soutane noire, qu'il vêtit par-dessus sa robe de chambre ; il y avoit aussi un capuchon de campagne, qu'il mit sur sa tête, et il se couvrit tout le visage d'un masque de même étoffe, qui y étoit attaché. En cet équipage, aussi grotesque que s'il eut eu envie de jouer une farce, il recommença de se servir de son art magique, croyant que, par son moyen, il viendrait à bout de ses desseins.

Il traça sur la terre un cercle dedans une figure triangulaire, avec un bâton dont le bout étoit ferré ; et, comme il étoit prêt à se mettre au milieu, un tremblement lui prit par tous les membres, tant il étoit saisi de peur à la pensée qui lui venoit que les démons s'apparoïtroient bientôt à lui. Il eût fait le signe de la croix, n'eût été que celui qui lui avoit enseigné la pratique de ces superstitions lui avoit défendu d'en user en cette occasion, et lui avoit appris à dire quelques paroles pour se défendre de tous les assauts que les mauvais esprits lui pourroient livrer. Le désir passionné qu'il avoit de parachever son entreprise, lui faisant mépriser toute sorte de considérations, le contraignit à la fin de se mettre à genoux dedans le cercle vers l'Occident. Vous, démons, qui présidez sur la concupiscence, qui nous emplissez de désirs charnels à votre gré, et qui nous donnez les

moyens de les accomplir, ce dit-il d'une voix assez haute, je vous conjure, par l'extrême pouvoir de qui vous dépendez, et vous prie de m'assister en tout et partout, et spécialement de me donner la même vigueur pour les embrassemens qu'un homme peut avoir à trente-cinq ans ou environ. Si vous le faites, je vous baillerai une telle récompense, que vous vous contenterez de moi. Ayant dit cela, il appela par plusieurs fois Asmodée, et puis il se tut en attendant ce qui arriveroit, Un bruit s'éleva en un endroit un peu éloigné ; il ouït des hurlemens et des cailloux qui se choquoient l'un contre l'autre, et un tintamarre qui se faisoit comme si l'on eût frappé contre les branches des arbres. Ce fut alors que l'horreur se glissa tout à fait dans son âme, et j'ose bien jurer qu'il eût voulu être à sa maison et n'avoir point entrepris de si périlleuse affaire. Son seul recours fut de dire ces paroles niaises qu'il avoit apprises pour sa défense : Oh ! qui que tu sois, grand mâtin qui accours à moi tout ébaubi, la queue levée, pensant avoir trouvé la curée qu'il te faut, retourne-t'en au lieu d'où tu viens et te contente de manger les savates de ta grand'mère. Ces paroles sont fort ridicules ; mais celles dont se servent les principaux magiciens ne le sont pas moins, tellement qu'il pouvoit bien y ajouter foi. Il se figuroit qu'il y avoit là-dessous quelque sens mystique de caché ; et, ayant craché dans sa main, mis son petit doigt dans son oreille, et fait beaucoup d'autres choses qui étoient de la cérémonie, il crut que les plus malicieux esprits du monde étoient forcés de se porter plutôt à faire sa volonté de point en point qu'à lui méfaire. Incontinent après il vit un homme à trente pas de lui, lequel il prit pour le diable d'enfer qu'il avoit invoqué. Valentin, je suis ton ami, lui dit-il, n'aie aucune crainte ; je ferai en sorte que tu jouiras des plaisirs que tu désires le plus ; mets peine à te bien traiter dorénavant.

Ces propos favorables modérèrent la peur que Valentin avoit eue en l'âme à l'apparition de l'esprit. Enfin, comme il fut disparu, sa frayeur s'évanouit entièrement. Un pèlerin, dont le vrai nom étoit Francion, lui avoit encore ordonné une chose à faire, dont il se souvint, et s'en alla en un endroit désigné pour l'exécuter.

Il lui étoit avis qu'il embrassoit déjà sa belle Laurette ; et, parmi l'excès du plaisir qu'il sentoit, il ne se pouvoit tenir de parler lui tout seul et de dire mille joyusetés, se chatouillant pour se faire rire. Étant arrivé à un orme, il l'entoura de ses bras, comme le pèlerin lui avoit conseillé. En cette action, il dit, plusieurs oraisons, et après il se retourna pour embrasser l'arbre par derrière, en disant : il me sera aussi facile d'embrasser ma femme, puisque Dieu le veut, comme d'embrasser cet orme de tous côtés. Mais, comme il étoit en cette posture, il se sentit soudain prendre les mains, et, quoiqu'il tachât de toute sa force de les retirer, il ne le put faire ; elles furent incontinent liées avec une corde, et, en allongeant le cou, comme ces marmousets dont la tête ne tient point au corps, et qu'on élève tant que l'on veut avec un petit bâton, il regarda tout alentour de lui pour voir qui c'étoit qui lui jouoit ce mauvais tour.

Une telle frayeur le surprit, qu'au lieu d'un homme seul qui se glissoit vitement entre les

arbres après avoir fait son coup, il croyoit fermement qu'il y en avoit cinquante, et, qui plus est, que c'étoient tous de malins esprits qui s'alloient égayer à lui faire souffrir toutes les persécutions dont ils s'aviseroient ; jamais il n'eut la hardiesse de crier et d'appeler quelqu'un à son secours, parce qu'il s'imaginait que cela lui étoit inutile, et qu'il ne pouvoit être délivré de là que par un aide divin, joint qu'il étoit vraisemblable à son opinion que, s'il se plaignoit, les diables impitoyables redoubleroient son supplice et lui ôteroient l'usage de la voix, ou le transporteroient en quelque lieu desert. Il ne cessoit donc d'agiter son corps aussi bien que son esprit, et, pour essayer s'il pourroit sortir de captivité, il se tournoit perpétuellement à l'entour de l'orme ; de sorte qu'il faisoit beaucoup de chemin en peu d'espace, et quelque-fois il le tiroit si fort, qu'il le pensa rompre ou déraciner.

Ce fut alors qu'il se repentit à loisir d'avoir voulu faire le magicien, et qu'il se souvint bien d'avoir ouï dire à son curé qu'il ne faut point exercer ce métier-là, si l'on ne veut aller bouillir éternellement dedans la marmite d'enfer. Ayant cette pensée, sa seule consolation fut de faire par plusieurs fois de belles et dévotes prières aux saints, n'osant en adresser particulièrement à Dieu, qu'il avoit trop offensé. Cependant la belle Laurette, qui étoit demeurée au château, ne dormoit pas ; car le bon pèlerin Francion la devoit venir trouver cette nuit-là par une échelle de corde qu'elle avoit attachée à une fenêtre, et elle se promettoit bien qu'il lui feroit sentir des douceurs dont son mari n'avoit pas seulement la puissance de lui faire apercevoir l'image.

Francisco de Quevedo: Historia de la vida del Buscón, llamado don Pablos; ejemplo de vagamundos y espejo de tacaños

(různé anonymní opisy v 1. čtvrtině 17. stol., první opět anonymní vydání 1626)

[Narodil se roku 1580 v Madridu do rodiny nižší šlechty s významnými funkcemi u dvora. Jeho matka byla dvorní dámou královny a otec sekretářem královny sestry. Quevedo tedy vyrůstá na královském dvoře, posléze studuje jezuitskou kolej v Madridu a teologii na univerzitě v Alcalá, ačkoli se nestane knězem. Již od mládí píše verše, přičemž na počátku využívá slávy dvorního básníka Góngory, jehož skladby satirizuje. Udržuje korespondenci s humanistou Justem Lipsiem a stává se přítelem Lope de Vegy, Cervantese, zatímco jiné, již zmiňovaného Góngoru či dramatika Juana Ruize de Alarcón, svými verši nemilosrdně zesměšňuje. Vstupuje do služeb vévody z Osuny a v roce 1613 s ním odjíždí jako sekretář do Itálie. Později se zaslouží o jeho jmenování místokrálem v Neapoli, kam jej opět následuje. Když však vévoda upadne v nemilost, je Quevedo poslán do vyhnanství na svůj statek. Čas využívá k psaní poezie a studiem Senekova stoického díla. Po nástupu Filipa IV. na trůn je trest zrušen a Quevedo dosahuje vrcholu dvorské kariéry úřadem královského sekretáře. Horečnatě literárně tvoří, avšak v roce 1639 je z důvodu podezření z autorství básně ironizující králova prvního ministra, jímž byl conde-duque Olivares, až do pádu zmiňovaného ministra v roce 1643 vězněn. Po propuštění se těžce nemocen již nevrací ke dvoru, ale na svůj statek a nedlouho poté v roce 1645 umírá.]

Převzato z: Francisco de Quevedo, *La vida del Buscón*, vydal F. Cabo Aseguinolaza, Barcelona, Crítica, 1993.

Formální charakteristika:

Quevedo nikdy přímo nepřiznal autorství díla, aby se nevystavil stíhání španělskou inkvizicí. V současné době však jeho autorství nebývá odborníky zpochybňováno.

Libro primero. Capítulo I. En que cuenta quién es el Buscón

Yo, señora, soy de Segovia. Mi padre se llamó Clemente Pablo, natural del mismo pueblo; Dios le tenga en el cielo. Fue, tal como todos dicen, de oficio barbero, aunque eran tan altos sus pensamientos que se corría de que le llamasen así, diciendo que él era tundidor de mejillas y sastre de barbas. Dicen que era de muy buena cepa, y según él bebía es cosa para creer. Estuvo casado con Aldonza de San Pedro, hija de Diego de San Juan y nieta de Andrés de San Cristóbal. Sospechábase en el pueblo que no era cristiana vieja, aun viéndola con canas y rota, aunque ella, por los nombres y sobrenombres de sus pasados, quiso esforzar que era descendiente de la gloria. Tuvo muy buen parecer para letrado; mujer de amigas y cuadrilla, y de pocos enemigos, porque hasta los tres del alma

18/ Barokní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

no los tuvo por tales; persona de valor y conocida por quien era. Padeció grandes trabajos recién casada, y aun después, porque malas lenguas daban en decir que mi padre metía el dos de bastos para sacar el as de oros. Probósele que a todos los que hacía la barba a navaja, mientras les daba con el agua levantándoles la cara para el lavatorio, un mi hermanico de siete años les sacaba muy a su salvo los tuétanos de las faldriqueras. Murió el angelico de unos azotes que le dieron en la cárcel. Sintiólo mucho mi madre, por ser tal que robaba a todos las voluntades. Por estas y otras niñerías estuvo preso, y rigores de justicia, de que hombre no se puede defender, le sacaron por las calles. En lo que toca de medio abajo tratáronle aquellos señores regaladamente. Iba a la brida en bestia segura y de buen paso, con mesura y buen día. Mas de medio arriba, etcétera, que no hay más que decir para quien sabe lo que hace un pintor de suela en unas costillas. Diéronle doscientos escogidos, que de allí a seis años se le contaban por encima de la ropilla. Más se movía el que se los daba que él, cosa que pareció muy bien; divirtióse algo con las alabanzas que iba oyendo de sus buenas carnes, que le estaba de perlas lo colorado.

Mi madre, pues, ¡no tuvo calamidades! Un día, alabándomela una vieja que me crió, decía que era tal su agrado que hechizaba a cuantos la trataban. Y decía, no sin sentimiento:

-En su tiempo, hijo, eran los virgos como soles, unos amanecidos y otros puestos, y los más en un día mismo amanecidos y puestos.

Hubo fama que reedificaba doncellas, resuscitaba cabellos encubriendo canas, empañaba piernas con pantorrillas postizas. Y con no tratarla nadie que se le cubriese pelo, solas las calvas se la cubría, porque hacía cabelleras; poblaba quijadas con dientes; al fin vivía de adornar hombres y era remendona de cuerpos. Unos la llamaban zurcidora de gustos, otros, algebrista de voluntades desconcertadas; otros, juntona; cuál la llamaba enflautadora de miembros y cuál tejedora de carnes y por mal nombre alcahueta. Para unos era tercera, primera para otros y flux para los dineros de todos. Ver, pues, con la cara de risa que ella oía esto de todos era para dar mil gracias a Dios.

Hubo grandes diferencias entre mis padres sobre a quién había de imitar en el oficio, mas yo, que siempre tuve pensamientos de caballero desde chiquito, nunca me apliqué a uno ni a otro. Decíame mi padre:

-Hijo, esto de ser ladrón no es arte mecánica sino liberal.

Y de allí a un rato, habiendo suspirado, decía de manos:

-Quien no hurta en el mundo, no vive. ¿Por qué piensas que los alguaciles y jueces nos aborrecen tanto? Unas veces nos destierran, otras nos azotan y otras nos cuelgan..., no lo puedo decir sin lágrimas (lloraba como un niño el buen viejo, acordándose de las que le habían batanado las costillas). Porque no querrían que donde están hubiese otros ladrones sino ellos y sus ministros. Mas de todo nos libró la buena astucia. En mi mocedad siempre andaba por las iglesias, y no de puro buen cristiano. Muchas veces me hubieran llorado en el asno si hubiera cantado en el potro. Nunca confesé sino cuando lo

mandaba la Santa Madre Iglesia. Preso estuve por pedigüeño en caminos y a pique de que me esteraran el tragar y de acabar todos mis negocios con diez y seis maravedís: diez de sogá y seis de cáñamo. Mas de todo me ha sacado el punto en boca, el chitón y los nones. Y con esto y mi oficio, he sustentado a tu madre lo más honradamente que he podido.

-¿Cómo a mí sustentado? -dijo ella con grande cólera. Yo os he sustentado a vos, y sacádoos de las cárceles con industria y mantenídoos en ellas con dinero. Si no confesábades, ¿era por vuestro ánimo o por las bebidas que yo os daba? ¡Gracias a mis botes! Y si no temiera que me habían de oír en la calle, yo dijera lo de cuando entré por la chimenea y os saqué por el tejado.

Metílos en paz diciendo que yo quería aprender virtud resueltamente y ir con mis buenos pensamientos adelante, y que para esto me pusiesen a la escuela, pues sin leer ni escribir no se podía hacer nada. Parecióles bien lo que decía, aunque lo gruñeron un rato entre los dos. Mi madre se entró adentro y mi padre fue a rapar a uno (así lo dijo él) no sé si la barba o la bolsa; lo más ordinario era uno y otro. Yo me quedé solo, dando gracias a Dios porque me hizo hijo de padres tan celosos de mi bien.

Hercule Savinien Cyrano de Bergerac: L'Autre monde ou les états et empires de la Lune

(první vydání 1657)

[Narozen v roce 1619 v Paříži v rodině obchodníka. Studoval na koleji de Beauvais v Paříži a v roce 1638 se stává vojákem a účastní se bojů Třicetileté války. Hned následujícího roku je raněn střelou z muškety a v roce 1640 řeznou ranou na krku, která ukončila jeho vojenskou kariéru. V roce 1641 se vrací do Paříže a pokračuje ve studiích. Seznamuje se s myslitelem Pierrem Gassendim a stává se jeho žákem. Zároveň se věnuje literatuře. V roce 1646 je inscenována jeho hra *Pédant joué* a v roce 1653 hra *Mort d'Agrippine*, která vyvolá skandál. Jeho nejznámějším dílem je utopický román *L'Autre monde ou Histoire comique des Estats et empires de la Lune* (vydán posmrtně 1657), který popisuje cestu po Měsíci a je předznamenáním žánru sci-fi. Hlavním tématem románu však je zesměšnění již zastaralých aristotelských východisek fyziky, astronomie a také politické a sociální nespravedlnosti 17. století. V tématu pokračuje druhým dílem nazvaným *Histoire comique des Estats et empires du Soleil*, avšak umírá před jeho dokončením. V tíživé finanční situaci v roce 1653 vstupuje do služeb vévody z Arpajonu, který mu umožní vydat část jeho děl tiskem. Avšak již 1654 je při vstupu do domu svého ochránce zraněn padajícím trámem a o rok později umírá ve věku 36 let.]

Převzato z: Cyrano de Bergerac, *L'autre monde ou Les états et empires de la lune et du soleil* (Nouvelle édition revue sur les éditions originales et enrichie des additions du manuscrit de la Bibliothèque nationale), vydal Frédéric Lachèvre, Paříž, Garnier frères, 1932, s. 5-11.

Formální charakteristika:

Román tematicky se blíží utopickému a vědecko-fantastickému žánru.

Livre I

La lune était en son plein, le ciel était découvert, et neuf heures du soir étaient sonnées, lorsque, revenant de Clamard près Paris (où Monsieur de Cuigy le fils, qui en est Seigneur, nous avoit régalez plusieurs de mes amis et moi), les diverses pensées que nous donna la vue de cette boule de safran nous défrayèrent sur le chemin. Les yeux noyés dans ce grand astre, tantôt l'un le prenait pour une lucarne du ciel par où l'on entrevoyait la gloire des bienheureux ; tantôt l'autre protestait que c'était la platine où Diane dresse les rabats d'Apollon ; tantôt un autre s'écriait que ce pourrait bien être le soleil lui-même, qui s'étant au soir dépouillé de ses rayons regardait par un trou ce qu'on faisait au monde quand il n'y était plus. « Et moi, dis-je, qui souhaite mêler mes enthousiasmes aux vôtres,

18/ Barokní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

je crois sans m'amuser aux imaginations pointues dont vous chatouillez le temps pour le faire marcher plus vite, que la lune est un monde comme celui-ci, à qui le nôtre sert de lune. » La compagnie me régala d'un grand éclat de rire. « Ainsi peut-être, leur dis-je, se moque-t-on maintenant dans la lune, de quelque autre, qui soutient que ce globe-ci est un monde. » Mais j'eus beau leur alléguer que Pythagore, Epicure, Démocrite et, de notre âge, Copernic et Kepler, avaient été de cette opinion, je ne les obligeai qu'à s'égosiller de plus belle. Cette pensée, dont la hardiesse biaisait en mon humeur, affermie par la contradiction, se plongea si profondément chez moi que, pendant tout le reste du chemin, je demeurai gros de mille définitions de lune, dont je ne pouvais accoucher ; et à force d'appuyer cette créance burlesque par des raisonnements sérieux, je me le persuadai quasi, mais, écoute, lecteur, le miracle ou l'accident dont la Providence ou la fortune se servirent pour me le confirmer. J'étais de retour à mon logis et, pour me délasser de la promenade, j'étais à peine entré dans ma chambre quand sur ma table je trouvai un livre ouvert que je n'y avais point mis. C'était les oeuvres de Cardan ; et quoique je n'eusse pas dessein d'y lire, je tombai de la vue, comme par force, justement dans une histoire que raconte ce philosophe : il écrit qu'étudiant un soir à la chandelle, il aperçut entrer, à travers les portes fermées de sa chambre, deux grands vieillards, lesquels, après beaucoup d'interrogations qu'il leur fit, répondirent qu'ils étaient habitants de la lune, et cela dit, ils disparurent. Je demeurai si surpris, tant de voir un livre qui s'était apporté là tout seul, que du temps et de la feuille où il s'était rencontré ouvert, que je pris toute cette enchaînée d'incidents pour une inspiration de Dieu qui me poussait à faire connaître aux hommes que la lune est un monde. « Quoi ! disais-je en moi-même, après avoir tout aujourd'hui parlé d'une chose, un livre qui peut-être est le seul au monde où cette matière se traite voler de ma bibliothèque sur ma table, devenir capable de raison, pour s'ouvrir justement à l'endroit d'une aventure si merveilleuse et fournir ensuite à ma fantaisie les réflexions et à ma volonté les desseins que je fais !... Sans doute, continuais-je, les deux vieillards qui apparurent à ce grand homme sont ceux-là mêmes qui ont dérangé mon livre, et qui l'ont ouvert sur cette page, pour s'épargner la peine de me faire cette harangue qu'ils ont faite à Cardan. — Mais, ajoutais-je, je ne saurais m'éclaircir de ce doute, si je ne monte jusque-là ? — Et pourquoi non ? me répondais-je aussitôt. Prométhée fut bien autrefois au ciel dérober du feu. » À ces boutades de fièvres chaudes, succéda l'espérance de faire réussir un si beau voyage. Je m'enfermai, pour en venir à bout, dans une maison de campagne assez écartée, où après avoir flatté mes rêveries de quelques moyens capables de m'y porter, voici comme je me donnai au ciel. Je m'étais attaché autour de moi quantité de fioles pleines de rosée, et la chaleur du soleil qui les attirait m'éleva si haut, qu'à la fin je me trouvai au-dessus des plus hautes nuées. Mais comme cette attraction me faisait monter avec trop de rapidité, et qu'au lieu de m'approcher de la lune, comme je prétendais, elle me paraissait plus éloignée qu'à mon partement, je cassai plusieurs de mes fioles, jusqu'à ce que je sentis que ma pesanteur surmontait l'attraction et que je descendais vers la terre. Mon opinion ne fut point fautive, car j'y retombai quelque temps après, et à compter l'heure que j'en étais parti, il devait être minuit. Cependant je reconnus que le soleil était alors au plus

haut de l'horizon, et qu'il était midi. Je vous laisse à penser combien je fus étonné : certes je le fus de si bonne sorte que, ne sachant à quoi attribuer ce miracle, j'eus l'insolence de m'imaginer qu'en faveur de ma hardiesse, Dieu avait encore une fois recloué le soleil aux cieux, afin d'éclairer une si généreuse entreprise. Ce qui accrut mon ébahissement, ce fut de ne point connaître le pays où j'étais, vu qu'il me semblait qu'étant monté droit, je devais être descendu au même lieu d'où j'étais parti. Equipé comme j'étais, je m'acheminai vers une chaumière, où j'aperçus de la fumée ; et j'en étais à peine à une portée de pistolet, que je me vis entouré d'un grand nombre de sauvages. Ils parurent fort surpris de ma rencontre ; car j'étais le premier, à ce que je pense, qu'ils eussent jamais vu habillé de bouteilles. Et pour renverser encore toutes les interprétations qu'ils auraient pu donner à cet équipage, ils voyaient qu'en marchant je ne touchais presque point à la terre : aussi ne savaient-ils pas qu'au premier branle que je donnais à mon corps, l'ardeur des rayons de midi me soulevait avec ma rosée, et sans que mes fioles n'étaient plus en assez grand nombre, j'eusse été, possible, à leur vue enlevé dans les airs. (...)

Livre II

(...)

Après ce déjeuner nous nous mîmes en état de partir, et avec mille grimaces dont ils se servent quand ils veulent témoigner de l'affection, l'hôte reçut un papier de mon démon. Je lui demandai si c'était une obligation pour la valeur de l'écot. Il me repartit que non ; qu'il ne lui devait plus rien, et que c'étaient des vers. — Comment, des vers ? lui répliquai-je, les taverniers sont donc curieux en rimes ? — C'est, me répondit-il, la monnaie du pays, et la dépense que nous venons de faire céans s'est trouvée monter à un sixain que je lui viens de donner. Je ne craignais pas de demeurer court ; car quand nous ferions ici ripaille pendant huit jours, nous ne saurions dépenser un sonnet, et j'en ai quatre sur moi, avec deux épigrammes, deux odes et une églogue. — Ha ! vraiment, dis-je en moi-même, voilà justement la monnaie dont Sorel fait servir Hortensius dans Francion, je m'en souviens. C'est là sans doute, qu'il l'a dérobé ; mais de qui diable peut-il l'avoir appris Il faut que ce soit de sa mère, car j'ai ouï dire qu'elle était lunatique. J'interrogeai mon démon ensuite si ces vers monnayés servaient toujours, pourvu qu'on les transcrivît ; il me répondit que non, et continua ainsi : « Quand on en a composé, l'auteur les porte à la Cour des monnaies, où les poètes jurés du royaume font leur résidence. Là ces versificateurs officiers mettent les pièces à l'épreuve, et si elles sont jugées de bon aloi, on les taxe non pas selon leur poids, mais selon leur pointe, et de cette sorte, quand quelqu'un meurt de faim, ce n'est jamais qu'un buffle, et les personnes d'esprit font toujours grande chère. » J'admirais, tout extasié, la police judiciaire de ce pays-là, et il poursuivit de cette façon : — Il y a encore d'autres personnes qui tiennent cabaret d'une manière bien différente. Lorsque vous sortez de chez eux, ils vous

demandent à proportion des frais un acquit pour l'autre monde ; et dès qu'on le leur a abandonné, ils écrivent dans un grand registre qu'ils appellent les comptes de Dieu, à peu près ainsi : « Item, la valeur de tant de vers délivrés un tel jour, à un tel que Dieu me doit rembourser aussitôt l'acquit reçu du premier fonds qui se trouvera » ; lorsqu'ils se sentent malades en danger de mourir, ils font hacher ces registres en morceaux, et les avalent, parce qu'ils croient que, s'ils n'étaient ainsi digérés, Dieu ne les pourrait pas lire. Cet entretien n'empêchait pas que nous ne continuassions de marcher, c'est-à-dire mon porteur à quatre pattes sous moi et moi à califourchon sur lui.

(...)

B/

- QUEVEDO, Francisco de, *Historia de la vida del Buscón, llamado don Pablos; ejemplo de vagamundos y espejo de tacaños*, Zaragoza, Pedro Verges, 1626 [facsimile vydání online]. Podle facsimile vydané v Madridu, Espasa-Calpe, 1979 uveřejnila Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, Alicante, 2002. [Citováno 28. 7. 2014.] Dostupné z <<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/historia-de-la-vida-del-buscon-llamado-don-pablos-ejemplo-de-vagabundos-y-espejo-de-tacanos--0/html/>>
- SOREL, Charles, *La vraie histoire comique de Francion* [pdf facsimile online]. sv. 1-4, vydal Émile Roy, Paris, Hachette, 1934-1931. [Citováno 19. 7. 2014.] Dostupné z: <<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb31263944x>>.